

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фундаментальної і прикладної геології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної
роботи
Олександр ГОЛОВКО
2022 р.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
**ПРАВОВІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
ВИКОРИСТАННЯ НАДР**

рівень вищої освіти
галузь знань
спеціальність
освітні програми
спеціалізація
вид дисципліни
факультет

другий (магістерський)
10. Природничі науки
103. Науки про Землю
Геологія нафти і газу

вибіркова
геології, географії, рекреації і туризму

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
«30» серпня 2022 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Самчук І. М., к. геол. н., доцент кафедри геології
Сердюкова О. О., старший викладач кафедри мінералогії,
петрографії та корисних копалин

Програму схвалено на засіданні кафедри мінералогії, петрографії та корисних копалин
Протокол від «17» червня 2022 року № 11

Завідувач кафедри мінералогії, петрографії та корисних копалин

(підпис) (Василь СУЯРКО)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантими освітньо-професійних програм:

Гарант ОПП «Геологія нафти і газу»

(підпис) (Василь СУЯРКО)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол від «29» серпня 2022 року № 7

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис) Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Правові та екологічні аспекти використання надр» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів освітньо-професійної програми Геологія нафти і газу, спеціальності 103 «Науки про землю»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є:

знайомство з нормативно-правовою базою Українського законодавства про надра та формування у студентів уявлення про правові відносини між суб'єктами надрокористування та державою. Відпрацьовується вміння оперативного відстеження змін законів, Указів Президента та Постанов Кабінету Міністрів, відомчих положень та інструкцій узгоджених з міністерством юстиції щодо охорони та використання надр.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

формування у студентів знань та практичних навичок щодо застосування гірничого законодавства на практиці.

1.3. Кількість кредитів – 5

1.4. Загальна кількість годин – 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна / <u>за вибором</u>	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1 й	
Семестр	
2 й	
Лекції	
28 год	
Практичні, семінарські заняття	
14 год	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
108	
Індивідуальні заняття	
-	-

1.6. Заплановані результати навчання

Сформовані компетентності:

ЗК03. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності)

ЗК05. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК02. Знання сучасних засад природокористування, взаємодії природи і суспільства із застосуванням раціонального використання природних ресурсів, екологічних аспектів та основ природоохоронного законодавства

СК05. Здатність застосовувати знання і необхідні практичні навички з планування, організації, мотивування, контролю та регулювання діяльності профільних підприємств і установ.

Згідно з вимог освітньо-професійних програм студент повинен досягти таких результатів навчання:

ПР03. Вміти спілкуватися з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань, у тому числі в міжнародному контексті, в глобальному інформаційному середовищі.

ПР04. Розробляти, керувати та управляти проектами пошуку та розвідки родовищ нафти і газу, робити геологічне обґрунтування проектів розробки родовищ вуглеводнів, у тому числі в частині забезпечення їх екологічної безпеки, оцінювати і забезпечувати якість робіт.

ПР06. Вміти здійснювати екологічну оцінку, аудит, ліцензування пошуково-розвідувальних робіт на вуглеводні та видобутку вуглеводнів, прогнозувати розвиток екологічних, технологічних, економічних та соціальних наслідків на окремих об'єктах нафтогазової галузі.

ПР09. Розробляти та впроваджувати механізми територіального менеджменту нафтогазовидобувних територій.

ПР13. Оцінювати еколого-економічний вплив на довкілля при проведенні геологорозвідувальних та видобувних робіт на вуглеводні.

Через систему знань та умінь

знати:

- зміст законодавчих нормоутворюючих документів України;
- наукові методи пізнання в обсязі, необхідному для проведення фундаментальних та прикладних досліджень в галузі надрокористування та екологічної безпеки;
- основи геологічної та професійної етики;

вміти:

- планувати та здійснювати фундаментальні та прикладні наукові дослідження в галузі надрокористування та збереження навколишнього середовища;
- виконувати практичні та польові дослідження згідно з вивченими документами України в галузі надрокористування та екологічної безпеки;
- готувати наукову, звітну документацію, публікації та робити доповіді за результатами геологічних досліджень з виконанням норм законів України.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДРОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Тема 1. Категорії «надра» та «надрокористування» як об'єкти адміністративно-правового регулювання

Положення гірничого права в системі правових відносин; Поняття «Надра», «Ресурси надр», «Предмет і методи гірничого права», «Джерела гірничого права», Українське законодавство про надра;

Тема 2. Історико правові аспекти становлення режиму надрокористування

Розвиток гірничого права; Гірниче право, як учбова дисципліна.

Тема 3. Нормативно-правове забезпечення надкористування в Україні

Право власності на надра; Еволюція виникнення права на надра та ресурси надр; Державний фонд надр; Державне регулювання відносин надкористування.

Тема 4. Поняття та елементи адміністративно-правового режиму надкористування України.

Мета адміністративно-правового режиму надкористування; Принципи адміністративно-правового регулювання надкористування; Система норм права, що регулюють адміністративно-правові відносини у сфері надкористування; Суб'єкти адміністративно-правового режиму надкористування; Методи правового регулювання адміністративно-правових відносин у сфері надкористування; Заходи забезпечення додержання адміністративно-правового режиму надкористування і припинення його порушень

Розділ 2. СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Тема 1. Органи управління у сфері надкористування в Україні та особливості їх адміністративно-правового статусу

Суб'єкти надкористування. Управління раціональним використанням та охороною надр. Рівні управління у сфері надкористування. Органи загальної та спеціальної компетенції. Вищий орган у системі органів виконавчої влади. Регулювання гірничих відносин. Органи спеціальної компетенції у сфері надкористування

Тема 2. Методи адміністративно-правового регулювання правовідносин у сфері надкористування

Держава як суб'єкт владних повноважень. Надання прав у сфері надкористування; Підстави припинення права користування надрами; Земельні правовідносини під час користування надрами; Платність користування надрами; Юридична відповідальність за порушення користування надрами.

Тема 3. Заходи забезпечення додержання адміністративно-правового режиму надкористування і припинення його порушень.

Контрольно-наглядова діяльність. Повноваження Держпраці у сфері надкористування. Держкоінспекція – державний нагляд (контроль) за використанням та охороною надр. Правопорушення у сфері надкористування.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Тема 1. Зарубіжний досвід адміністративно-правового режиму надкористування.

Особливості надкористування інших країн. Системи надання права користування надрами – дозвільна та договірна. Геологорозвідувальна ліцензія. Видобувна ліцензія.

Тема 2. Перспективи реформування адміністративно-правового режиму надкористування в Україні.

Проект нового Кодексу України. «Наскрізні» спецдозволи. Електронні перевірки надкористувачів. Повноваження Держкоінспекції та Держгеонадра.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	ла б.	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретико-правові основи становлення та функціонування адміністративно-правового режиму надрокористування України												
Тема 1. Категорії «надра» та «надрокористування» як об'єкти адміністративно-правового регулювання	16	2	2			12						
Тема 2. Історико правові аспекти становлення режиму надрокористування	15	1	2			12						
Тема 3. Нормативно-правове забезпечення надрокористування в Україні	16	4				12						
Тема 4. Поняття та елементи адміністративно-правового режиму надрокористування України.	16	4	2			12						
Разом за розділом 1	63	11	6			48						
Розділ 2. Сутність адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні												
Тема 1. Органи управління у сфері надрокористування в Україні та особливості їх адміністративно-правового статусу	16	4	2			12						
Тема 2. Методи адміністративно-правового регулювання правовідносин у сфері надрокористування	16	4				12						
Тема 3. Заходи забезпечення додержання адміністративно-правового режиму надрокористування і припинення його порушень.	16	4	2			10						
Контрольна робота	3	1				2						
Разом за розділом 2	51	13	4			36						
РОЗДІЛ 3. Напрямки вдосконалення адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні												
Тема 1. Зарубіжний досвід адміністративно-правового режиму надрокористування.	16	2	2			12						
Тема 2. Перспективи реформування адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні.	16	2	2			12						
Разом за розділом 3	36	4	4			24						
Усього годин	150	28	14			108						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Предмет гірничого права та його джерела. Положення гірничого права в системі правових відносин	2	-
2.	Право власності на надра	2	-
3.	Геологічна інформація, як об'єкт громадських прав	2	-
4.	Нормування кількості та якості оцінки запасів корисних копалин	2	-
5.	Правова регламентація обліку геологічної інформації	2	-
6.	Надання прав у сфері надрокористування	2	-
7.	Земельні правовідносини під час користування надрами	2	-
		14	

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	2	3	4
1.	Положення гірничого права в системі правових відносин; Поняття «Надра»	12	-
2.	Розвиток гірничого права; Гірниче право, як учбова дисципліна.	12	-
3.	Право власності на надра; Еволюція виникнення права на надра та ресурси надр; Державний фонд надр	12	-
4.	Геологічна інформація, як об'єкт громадських прав; Нормування кількості та якості оцінки запасів корисних копалин	12	-
5.	Надання прав у сфері надрокористування; Підстави припинення права користування надрами	12	-
6.	Органи управління у сфері надрокористування в Україні	12	-
7.	Методи адміністративно-правового регулювання правовідносин	10	-
8.	Підготовка до контрольної роботи	2	-
9.	Зарубіжний досвід адміністративно-правового режиму надрокористування	12	-
10.	Перспективи реформування адміністративно-правового режиму надрокористування	12	-
		108	

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом

7. Методи навчання

Теоретичний матеріал викладається у вигляді лекцій, що супроводжується наочним матеріалом (презентаціями, графіками, рисунками). Практичні навички закріплюються на практичних заняттях, які моделюють виробничі ситуації.

8. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється за допомогою поточних контрольних робіт, що проводяться під час практичних занять. За сумою балів виставляється залік. Сума балів за поточний контроль сумується з балами за підсумкову роботу та виставляється підсумкова оцінка.

9. Схема нарахування балів

9.1. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів по предмету Розрахунок балів при проведенні семестрового екзамену (денна форма навчання)

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзаменаційна робота	Сума
Лекційні заняття	Практичні заняття	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
30	10	10	не передбачено	50	50	100

Програмою передбачено 14 лекційних занять. На початку кожного лекційного заняття проводиться усне опитування, на якому перевіряється знання теоретичного матеріалу за попередньою темою. Питання передбачають коротку відповідь. Правильна відповідь на питання – 0,5–0,85 бал. Присутність студента на занятті – 0,5 бали. Максимальна сума балів, яку можна отримати за поточний контроль на лекційних заняттях – 20 балів.

Програмою також передбачено 7 практичних занять, в результаті яких студент може отримати 1 – 1,6 балів за кожне. Максимальна кількість балів зараховується у разі активної участі на практичних заняттях та представлення розрахунків з правильними відповідями. Присутність студента на занятті – 0,5 бали. Максимальна сума балів, яку можна отримати на практичних заняттях – 10 балів.

За навчальним планом передбачено виконання 1 контрольної роботи, яка оцінюється в 10 балів. Робота виконується письмово у формі коротких відповідей на запитання. Підготовлено 2 варіанти у кожному з яких 10 запитань, які оцінюються по 1 балу кожне. Контрольна робота проводиться наприкінці вивчення першого розділу у письмовій формі.

На екзаменаційну роботу відводиться 50 балів: 3 запитання з розгорнутою відповіддю по 10–20 (в залежності від складності запитання).

9.2. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	Для чотирирівневої шкали оцінювання (екзамен)	Для дворівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно	зараховано
70–89	добре	
50–69	задовільно	
1–49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
3. Кодекс України про надра: Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 40.
4. Гірничий закон України: Закон України від 06.10.1999 р. № 1127-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 50. Ст. 433.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. – С. 546.
6. Надрокористування. Гірниче право. Навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня магістр за спеціальністю 8.04010305 та 8.04010301 / Самчук І.М. – Х.: видавець Іванченко І. С., 2015. 143 с.
7. Гетьман А. П., Шульга М. В. Екологічне право України : підручник для студ. вищих юрид. навч. закл. Харків : Право, 2005. 385 с.

Допоміжна література

1. Макаренко О. Ю. До питання надр як юридичного поняття, ресурсів надр як об'єкта користування надрами. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 21. С. 1–7.
2. Шульга Є. В. Надра як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Теорія і практика правознавства*. 2011. № 1. С. 75–86.
3. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду рішення суду. у справі № 300/1479/19 від 03.02.2020 р.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90497720>.
4. Про затвердження Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.05.1997 р. № 432.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-97-%D0%BF>.
5. Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами: Постанова Кабінету Міністрів України 23.09.2020 р. № 993.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2020-%D0%BF#Text>.
6. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 р. № 827. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-n>.
7. Гайко Г. І., Білецький В. С. Історія гірництва : підручник. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 542 с.
8. Кірін Р. С. Історія гірничого права: навчальний посібник. Дніпропетровськ : Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2011. 246 с.
9. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: навч. та наук. практ. посіб. Київ: Знання, 2002. 332 с.

11. Інформаційні ресурси

1. <https://www.geo.gov.ua/>
2. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/21.pdf>
3. <https://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Zbirnik-tez-NPK-z-ekologiyi.pdf>
4. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3937>
5. <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/12345>
6. <http://epl.org.ua/announces/nadrokorystuvannya-ta-ohorona-dovkilliya-analiz-proyektiv-4187-ta-4187-1/>